

YASHIL

**IQTISODIYOT
va
TARAQQIYOT**

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik,
ilmiy, ommabop jurnal*

**"AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR
RIVOJLANTIRISHDA BUXGALTERIYA HISOBİ,
IQTISODIY TAHLIL VA AUDITNING ROLI HAMDA
ISTIQBOLDAGI VAZIFALAR" MAVZUSIDAGI
XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA**

MAXSUS SON / №5

BASE

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

OPEN ACCESS

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

ROAD

Crossref

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

2025-yil 17-18 aprel

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA
MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA
BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 479 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 28-fevraldagi
333/5-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

1-SEKSIYA: BUXGALTERIYA HISOBI, IQTISODIY TAHLIL VA AUDITNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	12
SUT YO'NALISHIDAGI QORAMOLCHILIKDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI HISOBI VA MAHSULOT TANNARXINI HISOBLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	13
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Karimov Ikrom, Abduganieva Dildora	
MEHNAT HAQI BO'YICHA MUOMALALARDA XATO, FIRIBGARLIK VA NOQONUNIY AMALLARNI SUD BUXGALTERIYA EKSPERTIZASI USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	17
Xasanov Baxodir Akramovich	
G'ALLACHILIK KLASSTERINING TASHKILY MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH	20
Dusmuratov Radjabbay Davlatbaevich, Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	
KORXONA TOVAR-MODDIY ZAXIRALARI QADRSIZLANISHI AUDITINING METODOLOGIK ASOSLARI	24
Urazov Komil Baxramovich, To'rayeva Farida Rustamovna	
AGROKLASTERLAR ICHKI SOTISH JARAYONIDA TRANSFERT BAHOLARNI BELGILASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	28
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
KONSOLIDASIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOTLARNI TUZISHNING BUGUNGI KUNDAGI ZARURATI.....	34
Avazov Ilxom Ravshanovich	
MOLIVAVIY HISOBOTNING BARQARORLIK STANDARTLARI	37
Kurbanov Ziyat Niyazovich	
ВВЕДЕНИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ЗАТРАТ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ.....	41
Серекбаева Сауле Габитовна, Эшмуратов Улугбек Ташмуратович	
TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR AUDITINI AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	46
Raximova Umida Rabbimovna	
AGROIQTISODIYOTNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA JORIY AKTIVLAR INVENTARIZATSIYASINI O'TKAZISH VA UNING TAHLILI USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	49
Ruziyeva Dilafruz Faxriddinovna	
INVESTITSIYAVIY JOZIBADORLIKNI OSHIRISHDA INVESTITSIYA MUHITI VA UNI SHAKLLANTIRADIGAN OMILLAR	51
Abduganiyev Jahongir Behzod o'g'li, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ASOSIY VOSITALAR HISOBINING XUSUSIYATLARI.....	55
A.I.Alikulov, M.Sh.Baxriyev, M.N. Fayzullaev	
G'ALLACHILIK KLASSTERLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING XUSUSIYATLARI VA XORIJ TAJRIBALARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	59
Yuldashev Sherati Xaitovich, Xusanov Jaloliddin Xolmamat o'g'li, Tolibov Azamatjon Olimovich	
STRATEGIES FOR ADVANCING THE STANDARDS RELATED TO ACCOUNTING FOR FOREIGN EXCHANGE RATE FLUCTUATIONS IN UZBEKISTAN	63
Urazov K.B., Umarova Sh.K.	

BUXGALTERIYA HISOBINING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA LOGISTIKA XARAJATLARI HISOB VA HISOBOTLARINI Yuritishni Takomillashtirish.....	68
Nasim Boboev, Yorbekova Dilorom Muxammadqulovna, Umidullo Fayzullaev	
ASPECTS OF ACCOUNTING CONFIGURATION AND ORGANIZATION IN MODERN ECONOMIC SETTINGS.....	73
Hamdamova Guljahon Ablokulovna, Bahodirov Qosimxon Nasimxon o'g'li, Abdixalimov Nodirbek Abdumutal o'g'li	
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ КЛИЕНТОВ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ В БАНКОВСКОЙ ПРАКТИКЕ	77
Нарзиева Гузаль Бахтиёровна	
BARQAROR O'SISH MAQSADLARIGA ERISHISHDA SIRKULAR IQTISODIYOTNING AHAMIYATI VA UNI MOLİYALASHTIRISH MASALALARI	81
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
INNOVATION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSİYALARNING AHAMIYATI.....	85
Raximova Umida Rabbimovna, Elmurodova Dilnoza Farxodovna, Rasulova Sevinch Shodiyor qizi	
THE ROLE OF INTERNAL AND EXTERNAL AUDIT IN STRENGTHENING CORPORATE GOVERNANCE IN UZBEKISTAN	88
Urazov Komil Bahromovich, Oblokulov Sukhrob Usmon o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA BOSHQARUV HISOB (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA).....	90
Hamdamova Guljaxon Ablokulovna, Shakaraliyev Avazbek Xasan O'g'li, Daniyurov Xurshid Baxtiyorovich	
АДАПТАЦИЯ ФИНАНСОВОГО УЧЕТА МНОГОПРОФИЛЬНЫХ ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВ К МЕЖДУНАРОДНЫМ СТАНДАРТАМ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	93
Ёрбекова Дилором Мухаммадқулловна, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Мамадиёров Хусниддин Хасанович	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA INVENTARIZATSIYA NATIJALARI TAHLILINI TAKOMILLASHTIRISH XUSUSIYATLARI.....	97
Ruziyeva Dilafruz Faxriddinova	
ASALARICHILIK XO'JALIKLARIDA BIZNES JARAYONLARI HISOBINING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI	100
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ICHKI AUDITNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	107
Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li	
IQTISODIYOTNI JADAL RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ISLOHOTLAR SHAROITIDA G'ALLACHILIK KLASTERLARINI TASHKIL ETISHNING ZARURATI, MOHIYATI VA ISTIQBOLLARI.....	111
Yuldashev Sherali Xaitovich, Pardaboyev Asror O'lmas o'g'li	
AGROKLASTERLARDA KAPITAL QO'YILMALAR HISOBINI MOLİYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	115
Abdushukurov Xondamir Botiraliyevich, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
BANK SEKTORINING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI HAL QILISH YO'LLARI.....	120
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Toshmurodova Dilbar Muzaffar qizi, Zarmaxmatov Nomozjon Boxodir o'g'li	
THE STATUS OF ACCOUNTING TODAY	123
Hamdamova Guljahon Ablokulovna, O'ktamov Nuriddin Abdumalik O'g'li, Raxmatullayev Abdullajon Murodullo O'g'li	
CHANGES IN THE STRUCTURE OF AGRICULTURE OF UZBEKISTAN AND THEIR ECONOMIC- STATISTICAL ANALYSIS.....	126
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna, Raxmatullayev Abdullajon Murodullo ugli	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH VA XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISH.....	130
Raximova Umida Rabbimovna, Abdurahmanova Jasmina Baxtiyorovna	
KORXONALARDA XARAJATLAR HISOBINING ZAMONAVIY USULLARI.....	133
Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH JARAYONLARI.....	137
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Rasulberdiyev G'ayratjon Sharof o'g'li, Xusanov Shohjahon Shavxidin o'g'li, Rustamova Dildora Dunyodjon qizi	
BUDJET HISOBINING IQTISODIYOTIMIZDA TUTGAN O'RNI VA UNING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	143
Tuxtayev Zafar Mamatkulovich	
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA ASOSIY VOSITALARNING TASHKILIY-USLUBIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	147
Fayzullayev Murodbek Nematullayevich, Alikulov Abdimo'min Ismatovich	
2-SEKSIYA: INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING YECHIMLARI.....151	
KAMBAG'ALLIK MUAMMOSI, UNI BARTARAF ETISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA HOZIRGI HOLATI	152
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Aslonov Xotamjon Sharifboy o'g'li, Esirgapov Diyor Akramovich	
BULUTLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SOLIQ HISOBOTI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	157
Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
"YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ZARURIYATI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	162
Olmasov Umidjon G'iyosovich, Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA CHORVACHILIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	168
Kudratov Rizo Turdibayevich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING YECHIMLARI.....	172
Ruziyeva Dilafruz Faxriddinovna	
"OZIQ-OVQAT ISROFI VA U BILAN KURASHISH STRATEGIYALARI"	176
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Abduqahhorov Najmiddin Sayfiddin o'g'li, Vaslidinov Behruz Vaslidinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AHOLINING IQTISODIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.....	182
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING YECHIMLARI.....	185
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Azimjon Baxodirov, Ilhom Mamatqulov	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISH ORQALI QISHLOQ JOYLARIDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH	190
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Boyjigitov Kamronbekmirzo Sobirjon o'g'li, Baxriddinov Abubakir Oloviddin o'g'li	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA KICHIK BIZNESNING ROLINI OSHIRISH.....	195
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Ollonazarova Mavlyuda Shixnazar qizi	
XIZMAT KO'RSATISHDA ELEKTRON TIJORATNI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	199
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Safarova Baxora Aslamovna, Bozorova Beg'ubor Tolib qizi, Murodqulova Mexrangiz Dilshodovna, Avazboyeva Ruxshona Azizovna	

CHORVACHILIKDA VETERINARIYA XIZMATLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	202
Eshanqulov Sirojiddin Xakimovich	
O'ZBEKISTONDA LOGISTIK MARKAZLARNI RIVOJLANTIRISHNING HOLATI VA ISTIQBOLLARI	206
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Tursunaliyev Abdulaziz Shokirjon o'g'li, Toshniyozov Anvarbek Alisher o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGINI RAQAMLASHTIRISH: KELAJAK TEXNOLOGIYALARI	211
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Bilolbek Quvonchbek o'g'li Boytemirov	
XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING MUHIM OMILLARI	215
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Iymonqulova Mavluda O'rozali qizi, Raxmonberdiyev Sherzod Alisher o'g'li	
ЗАНЯТОСТЬ И СОКРОЩЕНИЕ БЕЗРОБОТИЦЫ В УСЛОВИЯХ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ	219
Назарова М.Ш., Бердикулов Р.А.	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI SAVDOSINING RIVOJLANISH EVOLYUTSIYASI.....	226
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
“YASHIL IQTISODIYOT”NI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARIDA INTELLEKTUAL MULKNING AHAMIYATI	230
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Dilnurabonu Faruxovna Amrillayeva, Muqaddas Muxamadaliyevna Xusenova	
UZUMCHILIK TARMOG'IDA IQTISODIY SAMARADORLIKKA ERISHISHDA SUVDAN TEJAMKORLIK BILAN FOYDALANISHNING IMKONIYATLARI.....	235
Salamov Ibroxim, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich	
QISHLOQ HUDUDIDA KICHIK BIZNES SOHASINI RIVOJLANTIRISH	239
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna	
BOZOR IQTISODIYOTIDA MULKCHILIK MUNOSABATLARINI AMALGA OSHIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	243
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Muqaddas Muxamadaliyevna Xusenova, Dilnurabonu Faruxovna Amrillayeva	
GLOBAL BIZNESDA STRATEGIK YONDASHUVLAR	247
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Umrzoqov Adxam, Mirzabayev Shoxruhjon Orzumurodovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVATLASH TIZIMI TAHLILI	251
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Ibragimov Jahongir Ilhom o'g'li, IbragimovBotir Uktamboy o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TASHQI SAVDO SIYOSATI.....	257
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Inomjon Rustam o'g'li Xo'jaqulov, Sherzod Mexriddinovich Raxmatullayev	
THE SOCIO-ECONOMIC IMPORTANCE OF ACCELERATED DEVELOPMENT OF THE SERVICE SECTOR IN A MODERN MARKET ECONOMY	262
Khamdamova Nasiba Ablakulovna, Rasulberdiyev G'ayratjon Sharof o'g'li, Ro'zmatov Feruzbek Inoyat o'g'li	
“YASHIL IQTISODIYOT” TAMOYILLARINI AMALGA OSHIRISHDAGI ASOSIY VAZIFALAR	265
Xudoyberdiyev.U.X., Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
YOSHLAR ORASIDA KICHIK BIZNES SOHASINI RIVOJLANTIRISH	268
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Ollonazarova Mavlyuda Shixnazar qizi	
O'TISH DAVRIDAGI IQTISODIYOTDA KICHIK KORXONALARNING LOGISTIKA TIZIMI	273
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Islomjon Jamshedovich Jamshedov	
GLOBAL ISISH SABABLARI VA UNING IQTISODIY OQIBATLARI.....	278
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Boyjigitov Kamronbekmirzo Sobirjon o'g'li, Mirzabayev Shoxruhjon Orzumurodovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
SERVIS XIZMATI KO'RSATISHDA CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	282
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	

AGROTURIZMNING YASHIL IQTISODIYOTDAGI O'RNI VA AHAMIYATI: O'ZBEKISTON UCHUN XORIJIY TAJRIBA ASOSIDA TAKLIFLAR.....	287
Ergashboyev Minghojiddin Jasurbek o'g'li, Yuldoshev Husniddin To'liqin o'g'li, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
“YASHIL” IQTISODIYOTGA O'TISH ORQALI IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARI	293
Kudratov Rizo Turdibayevich	
PARRANDA TUXUMINI YETISHTIRISHDA EKOLOGIK MUHITNING IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHGA TA'SIRI.....	297
Vaslidinov Bexruz Vaslidinovich, Salamov Ibrohim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
TIJORAT BANKLARIDA INTELLEKTUAL MULKDAN FOYDALANISH XUSUSIYATLARI.....	302
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Sherzod Mexriddinovich Raxmatullayev, Inomjon Rustam o'g'li Xo'jaqulov	
CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAHSULOTLARI SOTISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH VA TARMOQNI MODERINIZATSIYALASH	308
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
IQTISODIY TENGSIZLIK VA U BILAN KURASHISH USULLARI.....	313
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Mahammadahliyev Muhammadkarim, Abduzoirov Sarvarbek Sanjar o'g'li, Jumayev Azamat Uchqun o'g'li	
“YASHIL” IQTISODIYOT VA UNING O'ZBEKISTONDA BANDLIKKA TA'SIRI.....	316
Nazarova M.Sh., Berdiqulov R.A.	
SAMARQAND VILOYATIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	322
Jo'raqul Rahmiddin o'g'li Yaxshiliqo, Farhod Mahmudovich Tirkashev	
O'ZBEKISTONDA “YASHIL” IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISH, RIVOJLANTIRISH VAZIFALARI VA BOSQICHLARI	327
Maryam Sharipovna Nazarova, Farhod Mahmudovich Tirkashev, Azimjon Baxodirov Ilhom Mamatqulov, Ilhom Mamatqulov	
QISHLOQDA YASHOVCHI AYOLLAR – MEHNAT RESURSLARINING ISHSIZLIK MASALALARI	332
Murtazayev Olim, Murtazayev Akbarxon Olimovich	
XXI-ASRDA SHAKLLANGAN YANGI IQTISODIYOTLAR TARKIBIDA KREATIV IQTISODIYOT PRINSIPLARI VA TURLARINING NAZARIY MASALALARI.....	336
Mamayunus Pardayev, Obid Pardayev	
ISHSIZLIKNING ZAMONAVIY SHAKLLARI VA BANDLIKNI OSHIRISHDA STRATEGIK YONDASHUVLAR.....	340
Navruzbek Azimjonovich Rajabov, Safarova Bahora Aslamovna	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORI TRANSFORMATSIYASINING YANGI TALABLAR DOIRASIDA TAKOMILLASHUVI	344
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Babanazarova Sevara Abdunazarovna	
YANGI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH MUHIM VA DOLZARB MASALALARDAN BIRIDIR	348
Mirzayev Qulmamat Djonuzokovich, Mirzayev A	
QISHLOQ XO'JALIGIDA AGROTURIZM SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI VA ISTIQBOLLARI.....	352
Ergashboyev Minghojiddin Jasurbek o'g'li, Kudratov Rizo Turdibayevich	
XO'JALIK YURITUVCHI SubyektLARDA INSON RESURSLARINI BAHOLASH VA TAHLILIGA NAZARIY YONDASHUVLAR	358
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Pardayeva Ozoda Mamayunusova, Babanazarova Sevara Abdunazarovna, Mamayunusov Temur Olimovich	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK TA'LIM VA UNI RIVOJLANTIRISH CHORA-TADBIRLARI.....	362
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Abduzoirov Sarvarbek Sanjar o'g'li, Solayev Sanjar Hamdam o'g'li	
MEHNAT BOZORI TRANSFORMATSIYASIDA ZAMONAVIY TALABLARDAN KELIB CHIQADIGAN YONDOSHUVLAR.....	365
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Mamayunusov Temur Olimovich	
3-SEKSIYA: QISHLOQ XO'JALIGINI RAQAMLASHTIRISH: KELAJAK TEXNOLOGIYALARI.....	369
ЦИФРОВИЗАЦИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА: ТЕХНОЛОГИИ БУДУЩЕГО.....	370
Мухамедиева Дилноз Тулкуновна, Сафарова Лола Улмасовна	
IQTISODIY-MATEMATIK MODELLASHTIRISH: MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASSTERLARI EKIN MAYDONLARINI TAKOMILLASHTIRISH	374
Urdushev Xamrakul, Sirojiddin Eshanqulov	
BOG'DORCHILIK TARMOG'INING HOLATI VA RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARINING EKONOMETRIK TAHLILI	379
Akbarov Husan O'zbekxonovich, Urdushev Xamrakul, Jalilov Shoxrux Zafar o'g'li	
EMOTIONAL INTELLIGENCE IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: IMPORTANCE, DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION	383
Koshkaldal Iryna, Celms Armands, Gurskiene Virginija, Dombrovska Olena	
О МЕТОДИКЕ ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ РЕШЕНИЮ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ГОЛОВОЛОМОК НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	386
Актамова Васила Укатамовна, Ahtamova Z.U., Muradova Mexribon Sobirovna	
FIZIKA FANINING O'ZBEKISTON AGRAR IQTISODIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLARINI HAL ETISHDAGI POTENTIALI.....	393
R. Berdiyev, U. E. Nurimov, B. U. Amonov	
FIZIKA FANINI INTERNET TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB O'QITISH	397
Raximov O., Mamatkulov	
CHORVACHILIK XO'JALIKLARIDA ISHLAB CHIQRISHNI TASHKIL ETISHDA KO'P OMILLI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI.....	401
Mavlyanov Majid Tuychievich	
AYRIM IQTISODIY MASALALARNI YECHISHDA TAQRIBIY SONLARNING AHAMIYATI.....	406
Otoboyeva Aziza Shakirovna, Bozorboyev Komiljon Shuxrat o'g'li, Eshdaviatov Samandar Otabek o'g'li, G'aniyev Anvar Maqsud o'g'li	
ПРИМЕНЕНИЕ КОМПЛЕКСНЫХ ЧИСЕЛ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ГЕОМЕТРИИ	410
Актамова Васила Укатамовна, Ahtamova Umida Uktamovna, Mayramaliyeva Dilbar Eldorovna	
MEVA VA SABZOVOTLARNI FIZIKAVIY USULDA QAYTA ISHLASH TEXNALOGIYASI.....	417
N.Mamatkulov., M.Raxmatov., R.Berdiyev	
BEGONA O'TLAR VA ZARARKUNANDALARGA QARSHI KURASHDA ROBOTOTEXNIKA	421
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Otoboyeva Aziza Shakirovna, Usanov Yoqub Dilmurod o'g'li	
AQLLI SUG'ORISH TIZIMLARI YORDAMIDA SUV RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	425
Sulaymonov Mirobid Abdullolikhovich	
SMART TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI SOTISH: BLOCKCHAIN TEXNOLOGIYASINING QO'LLANILISHI	342
Ahtamova Vasila Uktamovna	

RAQAMLI TAHLIL YORDAMIDA O'SIMLIKLAR UCHUN OPTIMAL O'SISH SHAROITLARINI YARATISH	436
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Otoboyeva Aziza Shakirovna, Jumayev Azamat Uchqun o'g'li, Hamdullayev Jamoliddin Feruzxon o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGIDA RAQAMLI TEXNALOGIYALARDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	440
N.Mamatkulov, R.Aminov	
UY HAYVONLARINI RO'YXATDAN O'TKAZISHNING ZAMONAVIY USULLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGIDAGI IJTIMOIIY VA IQTISODIY AHAMIYATI	443
Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich, Usanov Rashid Sharofovich	
ISSIQXONALARNING REAL VAQT REJIMIDA BOSHQARUV MONITORING TIZIMINI ISHLAB CHIQUISH, NAZORAT QILISH VA OPTIMALLASHTIRISH.....	448
Otoboyeva Aziza Shakirovna	
RAQAMLASHTIRISH VA EKOLOGIK INNOVATSIYALAR ORQALI O'ZBEKISTON QISHLOQ XO'JALIGIDA YASHIL IQTISODIYOTNI JORIY ETISH.....	454
Usanov Rashid Sharofovich	
ZARARKUNANDALAR TARQALISHINI BASHORAT QILISHDA SUN'IY INTELLEKT MODELLARI.	458
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Otoboyeva Aziza Shakirovna	
QISHLOQ XO'JALIGI YERLARINI GEOMETRIK MODELLASHTIRISHNI AMALGA OSHIRISHNING AMALIY YONDASHUVI.....	462
Xaknazarova Xurshidabonu Kenjayevna	
FLUTTER ASOSIDAGI O'SIMLIKLARNI TANISH VA SOG'LOMLIGINI TAHLIL QILISH	467
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	
FERMERLAR UCHUN MOBIL ILOVALAR: AXBOROT, TAHLIL VA MASLAHATLAR.....	471
Aktamova Vasila Uktamovna, Axtamova Umida Uktamovna	
IOT VA AI INTEGRATSIYASI ORQALI SUVNI TEJASH.....	475
Raxmatullayeva Nozima Shodiqulovna	

BUXGALTERIYA HISOBINING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA LOGISTIKA XARAJATLARI HISOBI VA HISOBOTLARINI YURITISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Nasim Boboev

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti “Marketing” kafedrası professori v.v.b., i.f.n.

Yorbekova Dilorom Muxammadqulovna

Samarqand davlat veterinariya medisinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti «Buxgalteriya hisobi va audit» kafedrası assistenti

Umidullo Fayzullaev

“Iqtisodiyot” fakulteti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada logistika xarajatlarini Buxgalteriya hisobi xalqaro standartlari (IFRS) asosida to'g'ri va samarali tashkil qilish masalalari tahlil etilgan. Bugungi kunda moddiy resurslar harakati bilan bog'liq bo'lgan logistik operatsiya va funksiyalarni hisobga olishda yuzaga kelayotgan muammolar va ularni bartaraf etish usullari ko'rib chiqilgan. Muallif logistik xarajatlarni hisobga olish uchun alohida hisob schetlarini joriy etish, operatsiyalarni identifikatsiyalash va ularni tahlil qilish imkoniyatini yaratish zarurligini asoslab bergan. Shuningdek, xalqaro tajriba, jumladan, rivojlangan mamlakatlar misolida logistikaning iqtisodiyotdagi roli va undan samarali foydalanishning ahamiyati yoritilgan. Maqolada logistika xarajatlarini hisobga olishni takomillashtirish orqali moliyaviy hisobotlarning ishonchligini va foydali tahlil qilish imkoniyatlarini oshirishga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: IFRS, buxgalteriya hisobi, logistika xarajatlari, moliyaviy hisobot, moddiy resurslar, muomala xarajatlari, hisobot standartlari, logistik operatsiyalar, tahlil, samaradorlik.

Abstract: This article addresses the organization of logistics cost accounting based on International Financial Reporting Standards (IFRS). The relevance of the topic stems from the need for accurate recording of logistics operations and functions associated with the movement of material resources. The author emphasizes the necessity of introducing separate accounting accounts for logistics operations, which allows for precise identification and analysis of cost structures. The study also examines international practices and highlights the economic importance of logistics, especially in industrialized countries. Special attention is given to enhancing the reliability of financial reporting and improving analytical capabilities by optimizing logistics cost accounting.

Key words: IFRS, accounting, logistics costs, financial reporting, material resources, distribution costs, accounting standards, logistics operations, analysis, efficiency.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы организации учёта логистических расходов на основе Международных стандартов финансовой отчётности (IFRS). Актуальность темы обусловлена необходимостью точного учёта логистических операций и функций, связанных с движением материальных ресурсов. Автор подчёркивает важность введения отдельных счетов бухгалтерского учёта для логистических операций, что позволит точно определять объём и структуру расходов. Также анализируется международный опыт и роль логистики в экономике, в частности в промышленно развитых странах. Особое внимание уделено повышению достоверности финансовой отчётности и улучшению аналитических возможностей за счёт совершенствования учёта логистических затрат.

Ключевые слова: IFRS, бухгалтерский учёт, логистические расходы, финансовая отчётность, материальные ресурсы, издержки обращения, учётные стандарты, логистические операции, анализ, эффективность.

KIRISH

Bugungi kunda iqtisodiyotning globallashuvi, raqobatbardoshlikning ortishi va biznes muhitdagi dinamik o'zgarishlar sharoitida moliyaviy axborotning ishonchliligi va xolisligi har qachongidan ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, xo'jalik sub'ektlari faoliyatida logistikaning roli tobora ortib borayotgani bilan bir qatorda, ushbu sohada yuzaga kelayotgan xarajatlarning to'g'ri hisobga olinishi va tahlil qilinishi ham muhim vazifalardan biriga aylanmoqda.

Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) bugungi kunda ko'plab davlatlar tomonidan qabul qilinib, hisobotlarni standartlashtirish va ularning shaffofligini ta'minlashda asosiy mezon vazifasini o'tamoqda. Shu nuqtai nazardan, logistika xarajatlarini aynan IFRS asosida to'g'ri va samarali hisobga olish, ularning to'liq tasniflanishi, tahlil qilinishi va boshqarilishini ta'minlaydi.

Amalda esa ko'pgina korxonalar logistik operatsiyalar bilan bog'liq xarajatlarni umumiy xarajatlar tarkibida aks ettiradi va ularni alohida hisobga olmaydi. Bu esa moliyaviy natijalarning noto'g'ri shakllanishiga, xarajatlarni optimallashtirish imkoniyatlarining yo'qolishiga olib keladi. Shu munosabat bilan, logistika xarajatlarini xalqaro standartlar asosida hisobga olish va hisobotda aks ettirishni takomillashtirish muhim va dolzarb vazifa hisoblanadi.

Buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari (International Financial Reporting Standards, IFRS) – bu kompaniyalar va tashkilotlar tomonidan moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va taqdim etishda qo'llaniladigan xalqaro me'yorlar to'plamidir. IFRS buxgalteriya hisobini standartlashga yo'naltirilgan va moliyaviy hisobotlarning barcha hududlarda bir xil bo'lishini ta'minlash maqsadida ishlab chiqilgan.

IFRS – xalqaro buxgalteriya standartlari moliyaviy hisobotlarning aniqligini, ishonchliligini va solishtirilish imkoniyatini ta'minlaydi. Bu standartlar hisobotlarni tashkil qilishda yordam beradi va global iqtisodiy faoliyatni samarali tartibga soladi.

Buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari – IFRS quyidagi prinsiplarga asoslanadi:

- ishonchlilik, ya'ni moliyaviy hisobotlarning to'g'ri, xolis va aniq shakllantirilishi;
- ko'rimlilik, ya'ni solishtirish, tahlil va talqin qilishning qulayligi;
- taqsimlanganlik, aktivlar, passivlar va daromadlarning aniq tarzda va bir xil shaklda taqsimlanishi;
- baholashning haqqoniyliqi, aktivlar va passivlarning haqqoniy va mantiqiy asosda baholanishi;
- solishtirish imkoniyatining mavjudligi, hisobotlarda ko'rsatilgan ma'lumotlarni boshqa sub'ektlar ma'lumotlari bilan solishtirish imkoniyatining mavjudligi.

IFRSning asosiy maqsadi – har bir biznes sub'ekting moliyaviy hisobotlarini bir xil shaklda, aniq va shaffof shakllantirishdan iborat. Bu esa investorlar, kreditorlar va boshqa manfaatdor tashkilotlar uchun ishonchli va to'liq ma'lumotlarni olish imkonini beradi.

Buxgalteriya hisobining ob'ekti sifatida logistika operatsiyalari va ularga sarflanadigan xarajatlarni buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari (IFRS) asosida hisobga olish muhim va dolzarb muammo hisoblanadi. Biznes sub'ektlari xo'jalik va moliyaviy faoliyat yuritish jarayonida ro'y beradigan ko'plab logistik operatsiya va funksiyalarni alohida hisob schetlarida hisobga olmaydilar. Natijada, ushbu operatsiya va funksiyalarni bajarish uchun sarflanadigan xarajatlar tarkibi hamda miqdorini aniq bilmaydilar. Bu esa xo'jalik va moliyaviy faoliyat natijalarini noto'g'ri baholanishiga olib kelmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

Logistika xarajatlarini hisobga olish va tahlil qilish masalalari xalqaro amaliyotda ancha keng o'rganilgan. Xususan, Pol Konvers va Piter Druker logistikaning iqtisodiyotdagi o'rnini baholab, uni xarajatlarni tejashda muhim vosita sifatida ko'rsatganlar. Maykl Porter esa logistikani qiymat zanjiri konsepsiyasida muhim strategik omil sifatida tasvirlaydi. M.D. Stok va boshqa amerikalik tadqiqotchilar logistika operatsiyalarini strategik boshqaruvning ajralmas qismi sifatida o'rganganlar.

IFRS standartlariga oid adabiyotlarda logistika xarajatlarini hisobga olishga doir aniq tavsiyalar kam uchraydi, ammo aktivlar va xarajatlar klassifikatsiyasiga oid umumiy prinsiplar masalani hal qilishda asos bo'la oladi. Jumladan, IAS 2 (Inventories), IAS 1 (Presentation of Financial Statements) va IAS 38 (Intangible Assets) kabi standartlar logistika bilan bog'liq xarajatlarni to'g'ri klassifikatsiyalash uchun asosiy yo'nalishlarni belgilab beradi.

O'zbekistondagi tadqiqotlarda esa bu yo'nalish hali etarlicha rivojlanmagan. Mahalliy mualliflar tomonidan logistika xarajatlarining ahamiyati va ularni hisobga olishning umumiy prinsiplari haqida fikrlar bildirilgan bo'lsa-da, ularni IFRS'ga moslashtirishga oid ilmiy ishlanmalar etarli emas. Bu esa ushbu mavzuni yanada dolzarb va o'rganilishi zarur masalaga aylantiradi.

Moliyaviy xarajatlarni tejashda logistikaning amaliy imkoniyatlari beqiyos ekanligini birinchilardan bo'lib, amerikalik mutaxassislar Pol Konvers va Piter Drukerlar payqadilar. Ular logistikaning "xarajatlarni tejashning

oxirgi chegarasi” va “iqtisodiyotning kashf qilinmagan noma'lum materigi” sifatidagi potensial imkoniyatlarini aniqladilar. Keyinchalik ularning fikrlariga boshqa mutaxassislar ham qo'shildilar. M. Porter, D. Stok va boshqa amerikalik tadqiqotchilarning fikrlaricha, logistika an'anaviy moddiy resurslar harakatini boshqarishning tor doirasidan chiqib, kompaniya va firmalar faoliyatida strategik boshqarish va rejalashtirishda alohida hisobga olinadigan asosiy iqtisodiy kategoriya sifatida qaraldi.

Logistikaning iqtisodiyotda qo'llanilishi natijasida moddiy resurslarni etkazib berishdan ko'riladigan samaradorlik keskin oshmoqda. Moddiy resurslarni iste'molchiga etkazib berish jarayonida ular ta'minot, ishlab chiqarish, transport, ombor va taqsimotning turli bo'g'inlaridan o'tadilar. Ushbu bo'g'inlarda moddiy resurslar bilan logistik operatsiyalar deb ataluvchi ko'p miqdordagi turli tuman operatsiyalar (ishlar) bajariladi. Biz logistik operatsiyalarni o'z vaqtida buxgalteriya hisobining mos schetlarida hisobga olish kerak deb hisoblaymiz. Chunki, u har bir logistik operatsiya uchun sarflangan xarajatlarni hisoblash va xarajatlar moddalari bo'yicha alohida hisob schetlarida aks ettirish (identifikatsiyalash) imkoniyatini yaratadi. Natijada logistika tizimining bo'g'inlarida bajarilgan barcha logistik operatsiya va funksiyalar bo'yicha ular hajmi (miqdori) va ularga qilinadigan xarajatlarni buxgalteriya hisobining alohida schetlarida hisobga olish va hisobotlarni shakllantirish mumkin bo'ladi. Bu, o'z navbatida, biznesning tovar-moddiy resurslar (TMR) harakati bilan bog'liq bo'lgan sohasi faoliyatini tahlil qilish asosida foydalanilmayotgan yoki samarasiz foydalanilayotgan rezervlarni aniqlashni ta'minlaydi.

Afsuski, logistika menejmenti sohasida mutaxassis kadrlarning juda ozligi, logistika amaliyoti bilan boshqaruv va moliyaviy hisob amaliyoti o'rtasida integratsiyaning sustligi sababli, logistik operatsiyalar va ularga qilinadigan xarajatlar hisobi va hisobotini yuritishni buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari (IFRS) asosida tashkil qilish masalalari mamlakatimiz hisob tizimida hanuzgacha oqsamoqda.

Ta'kidlash o'rinliki, logistik operatsiya va funksiyalar hisobi va hisobotini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari (IFRS) asosida yuritish natijasida moddiy resurslar oqimini rejalashtirish, hisobga olish, amalga oshirish, nazorat qilish, muvofiqlashtirish, umuman uni optimal boshqarish uchun zarur bo'lgan dastlabki-bazis ma'lumotlar shakllantiriladi.

Shuning uchun ham moddiy resurslar oqimini boshqarishga logistik yondashuvning paydo bo'lishi va rivojlanishiga, avvalo, sanoati rivojlangan mamlakatlardagi iqtisodiy omillar, xususan, muomala sohasidagi xarajatlarning keskin oshishi ta'sir ko'rsatdi.

Sanoat ishlab chiqarishi kengaytirilgan takror ishlab chiqarish jarayoni hisoblanib, bu jarayon umumiy holda ta'minot, ishlab chiqarish va taqsimot bo'g'inlarining uzviy ketma-ketlikdagi faoliyatlaridan tarkib topgan bo'ladi, hamda davriy (siklik) ravishda takrorlanib turadi. Takror ishlab chiqarishning har bir davri ta'minotdan boshlanib, taqsimot bilan tugaydi. Ta'minot va taqsimot jarayonlari bilan bog'liq bo'lgan xarajatlarga muomala xarajatlari deyiladi.

Ishlab chiqarishning yuqori darajada kooperatsiyalashuvi va integratsiyalashuvi natijasida mahsulot ishlab chiqarish hajmi oshdi, mahalliy va xalqaro xo'jalik aloqalari kengaydi. Buning natijasida TMRni etkazib berish kanallaridagi muomala xarajatlari keskin ko'paydi.

Bunday holatlar sanoat menejmenti va yirik tadbirkorlar oldiga bozor faoliyatini optimal boshqarish va muomala xarajatlarini tejashning yangi usul va shakllarini ishlab chiqish vazifasini qo'ydi.

Iqtisodiyotda muomala xarajatlari vaqt va mablag' (pul) sarfi ko'rsatkichlari bilan baholanadi. Rivojlangan mamlakatlarning sanoat korxonalari sarflaydigan muomala xarajatlarini bu ikki ko'rsatkich bo'yicha tahlil qilish natijalari quyidagi xulosalarni chiqarishga asos bo'ldi:

1. Takror ishlab chiqarishning bitta siklida, ya'ni TMRni dastlabki xom ashyo va boshqa manbalardan sanoat korxonasiga etkazib berish, korxona tseklarida ularga texnologik ishlov berish va yig'ish asosida tayyor mahsulotni ishlab chiqarish, hamda mahsulotni tovar ko'rinishida oxirgi iste'molchigacha etkazib berish jarayonlariga sarflanadigan jami vaqtning 93 foizi moddiy resurslarni ta'minotning turli darajadagi ko'plab bo'g'inlaridan o'tishiga, ushbu vaqtning asosiy qismi saqlashga, atigi 2 foizi bevosita ishlab chiqarishga, 5 foizi esa tashishga sarf qilinarkan.

Rivojlangan mamlakatlar yalpi milliy mahsulotida TMRni etkazib berish bilan bog'liq bo'lgan xizmatlar ulushi 20 foizni tashkil qiladi. Etkazib berish xizmatlari tarkibida zaxiralarni boshqarish xarajatlari 44 foizni, ekspeditsiya va ombor xarajatlari 16 foiz, magistral tashish xarajatlari 23 foiz, texnologik tashish xarajatlari 9 foiz va taqsimot (tayyor mahsulotni sotish) xarajatlari 8 foizni tashkil qiladi.

TMRni xalqaro bozor doirasida iste'molchilarga etkazib berish operatsiyalari milliy bozorlardagiga qaraganda ancha murakkab va qimmatbaho hisoblanadi. Eksport-import tovarlari bo'yicha bu operatsiyalarga qilinadigan xarajatlar ular qiymatining 25–35 foizini tashkil qilsa, ichki bozorda shunday operatsiyalarga qilinadigan xarajatlar tovarlar qiymatining 8–10 foizini tashkil qiladi [].

TMR harakati, ya'ni moddiy oqim (MO)ni rasional tashkil qilish muammosi doimo dolzarb bo'lgan va bundan keyin ham dolzarb bo'ladi. Chunki MO bilan bog'liq bo'lgan xarajat (vaqt va moliyaviy)lar, ya'ni muomala xarajatlarning jami xarajatlardagi ulushi salmoqli bo'lish bilan birgalikda o'sish tendensiyasiga ham ega []. Ta'kidlash joizki, MO logistik operatsiyalarni bajarish natijasida vujudga keladi.

Moddiy oqimni vujudga keltiruvchi aniq bir maqsadli harakatga logistik operatsiya deyiladi. Logistik operatsiyalar faqatgina moddiy oqimlarga xos bo'lib qolmay, moliyaviy, servis va axborot oqimlarining ham logistik operatsiyalari mavjud, ya'ni moddiy oqim o'z-o'zidan vujudga kelmaydi. Moddiy oqim jarayoni ro'y berishi uchun moliyaviy axborot va servis xizmatlar ko'rsatish talab qilinadi.

Har qanday biznes jarayon umumiy holda ta'minot, ishlab chiqarish va taqsimot funksiyalarini bajaruvchi bo'g'inlardan tashkil topadi va ularda turli ombor hamda transport-tashish operatsiyalari bajariladi.

Logistika operatsiyalari va ularga sarflanadigan xarajatlarni buxgalteriya hisobining schetlarida IFRS standartlariga muvofiq to'g'ri aks ettirish uchun turli aktivlar va xarajatlarni belgilash va tasniflash kerak bo'ladi, ya'ni har bir logistik operatsiya va xarajat turi uchun maxsus buxgalteriya schetlaridan foydalanish kerak.

1. Transport, sug'urta, bojxona xarajatlari:

1.1. TMRni transport vositasiga yuklash va transport vositasi yuk bo'lmasida taxlash;

1.2. TMRni tashish;

1.3. TMRni tushirish;

1.4. Ekspeditorlik;

1.5. Bojxona;

1.6. Sug'urta;

1.7. Boshqa xarajatlar.

Transport xarajatlari aks ettiriladigan asosiy schetlar quyidagilar:

Schet 611 – tovarlar uchun xarajatlar, agar transport xarajatlari tovarlarning qiymatiga qo'shilsa;

Schet 621 – tarqatish va marketing xarajatlari, agar transport logistikasi xarajatlari tovarlarni savdoga chiqarish va tarqatish bilan bog'liq bo'lsa;

Schet 641 – ma'muriy xarajatlar, agar transport logistikasining ba'zi qismi kompaniyaning ichki boshqaruv ishlariga oid bo'lsa, yoki ombor boshqaruvi bilan bog'liq bo'lsa;

Schet 751 – boshqa xarajatlar, agar transport logistikasiga qaratilgan xarajatlar alohida xarajatlar bo'lib, ularning aniq tasnifi mavjud bo'lmasa.

Misol uchun:

Aytaylik, kompaniya tovarlarni savdoga chiqarish uchun transport logistika xizmatiga 2000 dollar to'ladi. Bu holda transport xarajatlari tarqatish va marketing xarajatlari schetida aks ettiriladi:

Debet (Tarqatish va marketing xarajatlari) Schet 621: 2000 dollar

Kredit (Naqd pul yoki bank hisobidan to'lov) Schet 512: 2000 dollar

Tovarlarning transportirovka xarajatlari tovarlarning umumiy qiymatiga qo'shilgan. Kompaniya tovarlarni jo'natish uchun transport xarajatlarini (5000 dollar) to'lagan va bu xarajatlar tovarning qiymatiga qo'shiladi. Bu holda transport logistika xarajatlari tovarlar uchun xarajatlar schetida aks ettiriladi:

Debet (Tovarlar uchun xarajatlar) Schet 611: 5000 dollar

Kredit (Naqd pul yoki bank hisobidan to'lov) Schet 512: 5000 dollar

Transport xizmatlari uchun ish haqi. Kompaniya transport xizmati ko'rsatuvchi xodimlarga ish haqi to'lagan bo'lsa, uning hisobi ma'muriy xarajatlar schetida aks ettiriladi:

Debet (Ma'muriy xarajatlar) Schet 641: 1500 dollar

Kredit (Ish haqi to'lovi) Schet 681: 1500 dollar

2. Ombor logistik operatsiyalari xarajatlariga quyidagilar kiradi:

2.1. TMRni miqdor va sifat bo'yicha qabul qilish;

2.2. TMRni tushirish;

2.3. TMRga saqlash uchun ishlov berish;

2.4. TMRni qabul qilish joyidan saqlash joyiga etkazib berish;

2.5. TMRni saqlash uchun joylashtirish va taxlash;

2.6. TMRni saqlash;

2.7. TMRni saqlash joyidan olish va komplektlash;

2.8. TMRni yuklash uchun qadoqlash;

2.9. TMRni yuklash;

2.10. TMRni jo'natish hujjatlarini tayyorlash va rasmiylashtirish.

Ombor xarajatlari quyidagi schetlarda aks ettirilishi mumkin:

Schet 611 – tovarlar uchun xarajatlar, agar ombor logistika xarajatlari tovarlar bilan bog'liq bo'lsa va ularning qiymatiga qo'shiladigan bo'lsa;

Schet 621 – tarqatish va marketing xarajatlari, agar ombor logistikasi bilan bog'liq xarajatlar tovarlarni savdoga chiqarish, tarqatish yoki ombordan tovarlarni jo'natish bilan bog'liq bo'lsa;

Schet 641 – ma'muriy xarajatlar, agar ombor logistikasining ba'zi qismlari kompaniyaning ichki boshqaruv va ombor xo'jaligi bilan bog'liq bo'lsa;

Schet 751 – boshqa xarajatlar, agar ombor logistikasini tashkil etuvchi xarajatlar alohida hisoblar bilan to'g'ridan-to'g'ri ta'riflanmasa.

Tovarlarni omborda saqlash xarajatlari. Aytaylik, kompaniya omborda tovarlarni saqlash uchun 4000 dollar to'lagan. Bu xarajatlar tovarlar uchun xarajatlar schetida aks ettiriladi:

Debet (Tovarlar uchun xarajatlar) Schet 611: 4000 dollar

Kredit (Naqd pul yoki bank hisobidan to'lov) Schet 512: 4000 dollar

Bu holda, omborda tovarlarni saqlash xarajati tovarlarning umumiy qiymatiga qo'shiladi.

Ombor xizmatchisiga ish haqi. Kompaniya ombor xodimlariga 1500 dollar ish haqi to'lagan bo'lsa, bu xarajat ma'muriy xarajatlar schetida aks ettiriladi:

Debet (Ma'muriy xarajatlar) Schet 641: 1500 dollar

Kredit (Ish haqi to'lovi) Schet 681: 1500 dollar

Ombor xizmati uchun ijara to'lovi. Kompaniya ombor xizmati uchun ijara to'lovi amalga oshirgan. Masalan, 2500 dollarlik ijara to'lovi bor. Bu xarajat ma'muriy xarajatlar schetida aks ettiriladi:

Debet (Ma'muriy xarajatlar) Schet 641: 2500 dollar

Kredit (Naqd pul yoki bank hisobidan to'lov) Schet 512: 2500 dollar

ombor logistikasiga doir xizmatlar. Kompaniya ombor logistikasi bilan bog'liq xizmatlar uchun 3000 dollar to'lagan, masalan, tashish, sarflash yoki qayta ishlash xizmatlari. Bu xarajatlar tarqatish va marketing xarajatlari schetida aks ettiriladi:

Debet (Tarqatish va marketing xarajatlari) Schet 621: 3000 dollar

Kredit (Naqd pul yoki bank hisobidan to'lov) Schet 512: 3000 dollar

3. Ichki logistika (tsexlar orasida tashish, ichki ombor) xarajatlari.

Xarajat turlari:

– Ichki tashish vositalari (karlar, yuk ko'targichlar);

– Haydovchi / operator ish haqi;

Ichki tashish logistikasining schetlar rejasida aks etishi:

– 5040 – Ish haqi va ijtimoiy to'lovlar;

– 5010 – Ishlab chiqarish xarajatlari tarkibida;

– 5060 – Amortizatsiya xarajatlari (ichki transport vositalari uchun).

Ushbu hisob schetlari transport, ombor va ishlab chiqarish logistikasi operatsiyalari va ularga sarflanadigan xarajatlarni to'g'ri tasniflash, o'z vaqtida hisobga olish hamda moliyaviy hisobotlarni to'g'ri tuzishga yordam beradi.

XULOSA

Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) asosida logistika xarajatlarini hisobga olishni takomillashtirish iqtisodiy jarayonlarni to'g'ri baholash, xarajatlarni samarali boshqarish va moliyaviy hisobotlarning ishonchligini oshirishga xizmat qiladi. Bu borada logistika operatsiyalarini hisobga olish uchun alohida hisob schetlarini joriy etish va ularni turlari bo'yicha identifikatsiyalash zarur. Shu bilan birga, logistika sohasida mutaxassis kadrlarni tayyorlash, moliyaviy hisob va boshqaruv amaliyotini integratsiyalash, hamda xorijiy tajribani lokal sharoitga moslashtirish maqsadga muvofiq.

Adabiyotlar ro'yxati

1. International Financial Reporting Standards (IFRS Foundation). – www.ifrs.org
2. Porter, M. E. (1985). Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. – New York: Free Press.
3. Drucker, P. F. (1962). The Practice of Management. – HarperBusiness.
4. Converse, P. E., Huegy, H., Mitchell, C. F. (2001). Elements of Marketing. – Prentice Hall.
5. Stock, J. R., Lambert, D. M. (2001). Strategic Logistics Management. – McGraw-Hill.
6. IAS 2 – Inventories. International Accounting Standards Board.
7. IAS 1 – Presentation of Financial Statements.
8. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. (2023). Buxgalteriya hisobi va hisobotlari to'g'risidagi qonun.
9. Nazarov Q.Q., Ergashev Q.S. (2020). Moliyaviy hisob. – Toshkent: Moliya nashriyoti.
10. Saydullaev N.A. (2021). Logistika va ta'minot zanjiri boshqaruvi. – Toshkent: Iqtisodiyot.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. aprel. maxsus son / № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
